

Եւ այս ակտից տեսակէն կը պահանջեն որ, արեւան՝ շատ խնամք տարուի առ ի զանիկա լաւմը սրբելոյ, և բոլոր վատ և աղտոյի հիւլքն՝ որք արեան մէջ երկար ժամանակաց հնուն չըլլաւ զայելոյ՝ հետևողաբար այս վերոգրեցեալ յաւոց տեսակներէն ի դուրս տուած են՝ այս հիւլքն բոլորովին արեան մօտէն մաքրելոյ և զատելոյ են ։ Շատ ուժեղ կապմութիւն ունեն

նենալ, և տարրեր կարծիք չկրնար ընալ անոր վրայօք : Սակայն քաղաքական պատճառներ կան գուցէ, մեզ անձանթ, որոնք այսպիսի ծամբայ մը բռնելու հարկագրեցին, և որոց ծանրակշիւթեանը վրայ չեմք կրնար մեր կարծիքը յայտնել : Խորհրդակցութիւնը գուցէ ամենէն աղէկ միջոցն է փաստեալ անձնական պատիւը բժշկելու համար, և հնարաւոր ընելանոց՝ որ սխալ շուրջմը բռնած են, շիտակ ճանապարհը մտնելու : Զանկալի է մեզ միայն յուսալ թէ դաշնակից տէրութիւնները՝ որոնք պարտաւորեցին զՍուսիան հաշտութեան գաշինքը ընդունելու, պիտի տեսնեն թէ միօրինակ հարկաւոր է անոնց գործադրութեանը հոգ տանել ինչպէս հարկաւոր եղաւ պահանջել նոյն գաշինքները : և թէ պատերազմը վերջացնելու համար ըրած զոհերին անօգուտ պիտի ըլլայ, եթէ ձեռքերն են յափշտակել տան գաշինքները, զորս յաղթութիւն ստացանք և ձեռք բերինք” :

Թայե՛ղ լրագիրը տրամաբանելով, ի վերայ հընարաւորութեանը թէ գուցէ նոր գեապանած զովոյն մէջ նորէն խօսք բացուի Պէճիգայի տը պաշտութեան ազատութեանը վրայօք, կրնա՛ն թէ՛ յուսամք որ այնպիսի միջամտութիւն մը պատահելու ըլլայ նէ, (նշողի տէրութեան երեսփոխանը կարող պիտի ըլլայ պաշտպանելու ապագայութեան ազատութիւնը՝ ինչպէս որ այժմ ի գործ կը դրուի) Սենի Սրիտանիոյ մէջ, և այս պաշտպանութիւնը համաձայն պիտի ըլլայ կրէն, Սնդիոյ տէրութեան արժանաւորութեանը և անոր ժողովրդի սպասութեանը :

Յայտնի է որ Սուրի պատերազմը վերջանալէն ետեւ, Սնդիոյ լրագրութեանը մէկ մասը ծանր ամբաստանութիւններ հրատարակեցին Սնդիոյ զօրաց բանակին բարձրագոյն պաշտօնատարաց ամանց գէմ, և այս առթիւ քննութիւն մը եղաւ պաշտօնատարաց մասնաժողով մը մէջ ի Չիլիս : Այս մասնաժողովոյն տեղեկագրութիւնը հրատարակուելէն ետեւ, որ այնքան խիստ չէք, յօգուած մը տեսնուեցաւ Տէլ-Էլ-Էր լրագրութեան մէջ, որ կը մեղադրէր ըրտ Լուքան զօրապետին ընթացքը : Այս երեւելի պաշտօնատար արժան համարեցաւ դատաստանի կաշնել յիշեալ լրագրութիւնը, և անոր ըրած զբարւտութեանէն իրեն ծագած վնասուց փոխարէնը պահանջել : Այս գործոյն դատաստանը գեապանք բերի ճին (ըստ նոր տուեալի) տեսնուեցաւ և երգուեալ դատաւորաց ատենը ըրտ Լուքան դատապարտեց և ի նպատակ Տէլ-Էլ-Էր լրագրոյն վճիռ տուաւ, յառաջ բերելով թէ լրագիր մը կրնայ համարձակ քննադատել պաշտօնական երեւելի անձի մը գործքերը :

—(Ի) Երբեք լրագիրը, որ ըրտ Բէլքոնութիւնը

ցող մարդն՝ թող առանգամն տտան գեղահատ առնէ երեկոյն և առաւօտն, մինչեւ ցաւաթ մը, ապա՝ վեցեկ գեղահատ ևս օրն երկու հեղ երկրորդ շաբաթն, և չորսեկ հատ ևս երրորդ շաբաթնութեան առնէ : Բայց և այնպէս ևս եթէ հիւանդն կատարեալ առողջացեալ չէ նէ՛ կարէ գեղահատից թիւն՝ իւրն պատշաճ եղածին համար մեմատ աւելցնել, անշուշտ գիտելով որ այս գեղահատից շաբաթնութիւնն՝ երբեք իւրեան մնաս մը չեն պատճառէր : Բիշ ժամանակաւ յառաջ այս փոխից այնպիսի վատ տեսակներն բժշկած եմ՝ որ աշխարհքն բոլորովին զարմացած մնաց եալեն : Երբաւի շատերն այս մարդկանցից, զորս ես Ստուծոյ շնորհիւն առողջացրի, ի յոտոնի քաղաքապետի (ըրտ Սայօրի) և ստանալալաց մօտ հաստատեցին իւրեանց որպիսի բըժշկին, և կանխաւ քանի քանի հիւանդանոցներում մնային, ուր և շատերն ստացեալ էին թէ իւրեանց կեանքն ազատելոյ համար մնացեալ չարն՝ միայն սրունքն (պալի) կտրելն է : սակայն ես իւրեանց կեանքն և սրունքն ի միասին ազատեցի գոհանամ զՍտուծոյ : Այս բանիս վրայօք նայիք օձանեղքի տպեալ պատուէրի տեղաւորի 6 երեսին, որ այս տեղաւոր օձանեղքի իւրաքանչիւր ամանից վրայ փաթած է :

Ասան բժշկութեան Տեսաւեսութեան (մայալը) և խորին վրայ (մայալը) :

Այս վնասներն ցաւքն իմ գեղովքս փութաւ :

նին բերանն է, հետեւեալ խորհրդածութիւնը կրնէ փարիզի նոր բացուելու խորհրդակցութեանց վրայօք :

“Երբ որ Փարիզի խորհրդակցութիւնը գոյվեցաւ, որոշեցին որ քանի մը երկրորդական մասնաւոր գործքերը թող տրուին ասպանի խնամք խորհրդակցութեան մը՝ որուն անդամները բաղկացեալ պիտի ըլլայ իրականապէս իշխանութիւն ունեցող երկրորդ երեսփոխաններն, որ այս խնդրոյն մասնակից տէրութեանց գեապանները ըլլալով, կրնան միշտ ի ժողով դաւանալ, երբ որ իրենց առաջարկուելու գործքերը պատրաստ կըլլան լուծում մը ընդունելու :

“Աստի այս վերջին խորհրդակցութիւնը չունի իշխանութիւն Փարիզի գաշնագրութիւնը վերադարձնելու, և ոչ կրնայ անոր բնագիրը և նպատակը սլոյցելու : Խորհրդակցութեան անդամները կրնան ամեն ժամանակ երբ որ կուղեն գումարել, և պատճառ մը չմը տեսնել որ մեր կառավարութեանը գէմ գեապան ի ժողով գումարուելուն :

“Երբ որ հետ վեճի ներքեւ եղած կէտերն են իշխան ապաք ըսուած կողմն և Պարիսի քաղաքը : Այս կէտերը մեր կարծիքով համեմատ, որոշուած են մարտի 26ին եղած գաշնագրութեամբ, որուն վրայ հաստատուել կը մնայ : Իսկ իշխան ապաքն ի վրայ խօսելով, այս կողմն օժանդակ տէրութեան ձեռքն է այժմ, և անդիմապիսի նաւատորմի մը նոյն կողմն օժանդակ կը ցուցնի : Այս գէպերը գրեթէ նոյնատիպ պարզ են որչափ որ պարզէն անվիճելի իրաւունքը զոր խորհրդակցութեանը մէջ կողմնակալութիւնը փորձ պիտի չկործէ վերադարձնելու իրաւունքը :

“Եւ ի մասին Պարիսի խնդրոյն, այս բանին համար ևս ուրիշ երկրորդութիւն չկրնար ըլլալ բաց այն երկրորդութեանն որ անոր անուան վրայ կայ : սակայն իրականապէս իշխանութիւն ունեցող երեսփոխանները զիտեն կատարելապէս թէ, երբ որ գործքերն և գրեցին Պարիսի, այն աշխարհագրական տախտակաց մէջ եղած Պարիսի համար բոլոր, որոնք Ռուսաց սահմանադրութեան իրաւունքն կըլլեն, և ոչ թէ, նոր Պարիսի, որ այնպիսի կացութեան մէջ պիտի գնէ զՍուսիոյ որ գաշնագրութիւնը խնդրէս նոյն կացութեան հանել ուղեց զանոնք :

“Եւ ի նշողան այս հնարաւոր Պարիսի միայն հաստատուն պիտի մնայ : նոյն բանը պիտի ընէ Վատրիան ևս, արժանապատիւ Վատրիան ևս, Վատրիան ևս, անասարկոյս Գաղղիան ևս : նոյն բանը պիտի ընէ, Լեմուց մեզ իմանալով թէ արդեօք Սուսիան հոգ պիտի տան այս խնդիրը յարա ջանելու : Գաղղի ուրիշ բան է փորձ փորձել հնար մը ընելու, և

նախ կը ընելին : Տեսաւեսութեան շատ այնպիսի տեսակներն բժշկած եմ, որովք վնասացողքն իւրեանց տիրութեամբն և փոխի բռնութեան մերձ էին ի մեռանի : Պարտէ լաւ գգուշանալ որ իմ գեղահատից առքն՝ այնքան չլինի որ օրն մի կամ երկու անգամն աւելի արտաքսաբան լուծուին արտաքսաբան, վնասուող և այս մասին ցուցնելու երբ կամ չորս գեղահատ գրեթէ հասաւ իւրեանց բաւական են : Տեսաւեսութեան կամ խոր խնդր (մայալը) համար թող վնասացողի իբր հիւսք րապէի չափ տաք ջրոյ մէջ շտեղ, և այս օրն երկու անգամ առաւօտ և երեկոյն, յետ ուրոյ նստայ տեղին և բոլոր շրջագայ նստարանն բաւականաչափ օձանեղքով շփել է քանի մը րոպէ : Եւ այն տեսակովն՝ յորում թուութն (մայալը) գուր կըլլայ հարկաւորութեան տեղէն դարձածին պէս՝ օձանեղքովն ազգէկ մը թուութին վրան ծեփելի կամ օձել է : Եւ երբ որ թուութն չոր են, (որք և նոյնպէս ևս տաք ջրոյ մէջ նստել և օձանեղքն վրան քսել կը պահանջեն օրն երկու հեղ) աւ կտոր մը ձիւթ (զգօտ) բաղալի մեծութեամբ և երբ տաք ջրած է՝ երկու հատ գեղահատ մէջն դիր և այնպէս կըլնէ և հեղալ չինէ և առաւօտն անթի կըլն՝ զանիկա, գինի օղի, գարնջուր և խահլի չմանա :

Հասակի աւ ի ծերութեան վարքերին կամ զուտմանալ :

Այս է յոյժ հիւանդոտ և վտանգաւոր եղա :

ուրիշ բան է հրապարակաւ յառաջ բերել զայն՝ յաղթուելէ ետեւ :

“Պատերազմէն ուրիշ բան չափեցանք բայց միայն այն նպատակը որուն համար ձեռնառեցանք : սակայն այն նպատակը ձեռք բերինք : ուստի մեր իցէ ջանք և փորձ ձեռքերն են յափշտակելու համար մեր յաղթութեանց պտուղը, ուրիշ փախճան մը չկրնար ստանալ, բայց միայն վնաս և ծախսութիւն” :

(Օսերլէր) թիւ 12 թուոյն մէջ (ըստ նոր տուեալի) կըլլար ամբ :

“Վաւերաց Վէլի փաշան, որ ժամանակ մը Փարիզի օսմանեան գեապան էր և այժմ Երկրորդ կառավարիչ է, գաղտնաւոր կանչած էր Լեւոյ ըսուած լրագիրը (որ Պարիսի մէջ կը հրատարակուի), ի պատճառս որ այս լրագրութիւնը ամբաստանութիւն կը ընէ յիշեալ փաշային գէմ՝ այնպիսի գործոյ մը համար, որ քիչ տարբերութիւն ունէր Վաւերացի մէջ պատահած հոգաւոր գէպքէն : Պարիսի գաղտնաւորները 1200 Ֆրանք տու գանք վճարելու գաղտնաւորեցին զիշեալ լրագրութիւնը : բայց Վէլի փաշան բաւական չհամարելով այսպիսի հատուցում մը՝ բոլորեց նոյն գաղտնաւորութեան գէմ” :

—Պոմպոյէն (Նիդհատան) նոյն միջոցի 17 ամ տալուով կըլլեն :

“Պարիսի ծագածը երկուր բոլոր նուաւոր միջոց արդէն մեկնեցաւ : Պարիսի տալի գէմ պատերազմի յայտարարութիւնը նոյն միջոցի 10ին հրատարակեցաւ ի Պոմպոյ : Այս յայտարարութիւնը յիշեալ ամից 1էն գրուած է ի Վաւերութեան : որուն մէջ Նիդհատանի ընդհանուր կառավարիչը ուրիշ բաներն զոտ կրնէ թէ, Պարիսի գէմ թշնամութեան գործքերը սկսելով, Սենի Սրիտանիոյ կառավարութեան պատուի բանաց համեմատ կըլլաւ : Պարիսի գէմ հրատարակուած պատերազմին պատճառ ուրիշ բան չէ, կրնէ յիշեալ յայտարարութիւնը : բայց միայն գրեթէ թուութիւնը և ուրիշ տալու օձանեղքով զիշեալ պարսկական գաշնագրութեանը որ 1853ին կըլլաւ : Այս գաշնագրութեամբ արդեւք գրուած էր Պարիսի Շահին որ զօրք չյուզարկէ շահութի վրայ և նոյն երկրին ներքին գործոցը չխառնուի, բայց միայն և թէ պատերազմական սպառնալք մը ըլլայ Վաւերիտանի կողմանէ : Պոմպոյի մէջ կըլլաւ յոյս թէ Վաւերի կառավարութիւնը կը պարտաւորուի Վաւերիտանի հանդէր զօրք խօսելու և իրեն գրաւական իւր իշխանութեանը ներքեւ պահելու զայն, և թէ Նիդհատանը Պարիսի մանկաւ ըլլան” :

—Վաւերի կրնէ : Օսերլէր թիւ 12 թուոյն մէջ գրելով : գաշնագրութիւն մը բոլոր ի Վաւերի մէջ լրագրութեանը 2ինոյ կառավարութեանը հետ :

նախ կանանց կենաց : Այն հիւթքն որք տորիներով յառաջ ծովային մակընթացութեան և տեղատուութեան պէս իւրեանց ժամանակաւոր յաղմամբն մարմնոյ մէջ կը զննային անդէն կը դառնային և արտաքս կը հասնին՝ այժմ այն հիւթքն մի մասն թողնելու է շրջալի արեան և հեղուկներին մէջ, որ զանազ կապականէ, և այնպէս անոնց մէջ կը զգայուին շատ երկուղի և վնասաւոր փոխութիւն, որք կամ շուտով մը կեանքն կը զոհանան կամ թէ ոչ՝ այնպիսի խօթութիւն մը կը յայտնուին որ յաճախակի բղմանոց կազմութիւնն կաւրէ և իւր կենացը մնացորդ օրերն թշուառութեամբ անցնել կը տայ : Երբան կանայք կան, որք կը շտանան սըրուներն իր (պալա) յաւալք, կը զոյգ, վիթք, ուսուցիչ բոլոր, անմարտութեամբ, քիչ քաշաւութեամբ, ջրաղբութեամբ, և գրեթէ բոլոր փոխութիւն որ հասակի դարձման և տարեց վարքերութեան ժամանակին կը պատահին : Կանայք նոյն հետայն այնինչ հասակի փոփոխութիւնն զգային՝ պարսին իւրաքանչիւր ամից մէջ գրեթէ ութ օր շարունակ երեկոյքն ութ նստան գեղահատ առնել, որք կարգէն ամեն նոյն յետագայ շարքն՝ որք այս հասակի վնաս կին կը հետեւին, նոյնպէս և կը զոհեն ընտելութեան որ արեան միջին բոլոր խորտ և աղտնի հիւթք յորդու թիւնն գուր փանէ, և այնպէս ապագայ կենանքն ապահովուին : Արմատացեալ և

Այս գաղափարները Չինաց կայսրը 3000-ամբ երկիր և Չուզանի արևմտյան ծովերը պարսկական նաւահանգիստ մը մտնելու համար կերպիւ հաւատարմութիւն ունեցող Սուլթանը ընդհանուր հիւստիստ մը արդէն կարգեցաւ և ընդունուեցաւ : Այս հիւստիստը պիտի բնակի բերդին մէջ, որ անմիջապէս սոյնի շինուի ծովերը, և իշխանութիւն տրուած է անոր որ ուրիշ երեք հիւստիստ և գետնաւանդան գործակալ զննէ Չինաստանի ուրիշ նահանգաց մէջ, աւանդ հարկաւոր ըլլալու ետքէն նոր հաստատութիւն ինքերէն : Չուզան կղզի մըն է, որ ի վաղուց բաց է Եւրոպայի վաճառականաց :

Սուլթանը նաեւ կը գրէին :

Սոյնից Նիզամի շատ ազդեցիկ և պարծանք ի գործ կը դնէ Պարսից դէմ ընկող արշաւանքին պատրաստութիւնները, Սուլթանը ընդհանուր լուծութեամբ և անձայն կը պատրաստուի Դաշին օգնութիւն ընելու : Օրէն, պարսկական մանուկը զորաբաժինին գունդերը մեծագոյն զորացան : որուն հրամանատարն է բանակի օչնակն Բերքի զորապետը : Այս զորաբաժինին յաւաքարհ զօրքը կը տարածուի մինչև Թուրան երկրին ներքը : Օրսու և Ժաքորթ գետերուն կողքերը : Երաւ ծովափին պատերազմական նաւատորմը, որ նոյն զորապետին հրամանատարութեան ներքեւ գրուած է, կը յառաջանայ նոյն գետերուն միջոցաւ մինչև ծով կառուարի տնտեսական խնկերը :

Սոյն կողմէն մեծ գործունէութիւն մը կը տեսնուի : Սուլթանը ծովին վրայ և կողմատու զօրաց բանակին մէջ : Պարսկական նաւերը զօրք և պատերազմի պաշարներ բնակաւորելով անդադար կը շարունակեն ի մէջ Բաքուի և Պարսի նաւահանգիստը, որ Երկրի նահանգին մէջ կիցայ որ Կասպից ծովուն հետ հազարակալութիւն ունի : Սուլթանը տեսնելով կը զօրք բերի : Այս նահանգը անհաշիւ է Պարսկական և Կովկասեան նահանգաց նոր տեղակալ կառավարիչ Պարսկական իշխանը իւր նախորդէն աւելի ընդարձակ իշխանութիւններ ընկալաւ : Նիզամիները իւր պաշտօնատեղին երթալու ժամանակը աչքէ անցուց Կասպից ծովուն նաւատորմը, որ մօտեցաւ շատ զօրացաւ և ըստ մասին յիշեալ կառավարիչին հրամանին ներքեւ գրուեցաւ :

«Այս նաւատորմը կրնայ զիւրութիւն զօրք տանուի, թէ () ընկալուի ըստ զօրաբաժինէն, թէ Կովկասու զօրաց բանակէն, և Պարսից օգնութեան տանել, յամաքը հանելով զանոյք թէ իշխանապետ և թէ թէ հրանի մօտ ծովերը : Եւ այս յայտնին Կովկաս զօրաց բանակին

հնազանդ ախտից համար՝ կը պատուիրուի որ վերջական գեղահատը առնուի երկուքն առաջին շաբաթուան, և ու թմալիս հատը՝ երկրորդ շաբաթուան, տանական հատը երրորդ շաբաթուան և երկրորդական հատը չորրորդ շաբաթուան միջոց երկուքն, և յետոյ թէ ըստ պատահման հարկաւոր ըլլայ, նէ և Կասպից վերջին շաբաթուան : Այս գաղափարները զով () կը իրականացնէ հետ և շատ անգամ անէն գուրս բաց և օգն աղէկ տեղադրէ շրջիլ գնալով կատարեալ կառավարչի, որ որքան և վաղացեալ որ կուգէ թող ըլլայ : Այս պատից նա շատ վաղապէս տեսնելով () որը հասակի ի ծերութիւն վաղութիւն ըլլաւ և տարեաց անկանելուն կը պատահին միշտ : ամենայն որ կը յաջողէ առողջութիւն տանալ, և թէ վերջապէս պատուիրուի նոյն կառավարի :

Այս բժշկութեան հոգին և սոյն ախտի ()

Այս տեղադրութիւնը հիւանդութիւններ որք երբեք մահաբեր ևս են, զիւրաւ կարեն բժշկել ախտաւ աւուրց մէջ ըստ ի ստորեւ գրեց եւս կը պարսկական զօրք և մարմնը արեւնդ հընդարձակ գեղահատը առնելով երեկոյն և առաւօտն, և զինի ութերորդ աւուրն՝ գեղահատը առնելն մէկ զի թողնելու է, ապա պէտք է աւաճ կէս օնս, որէ 5 տրամ, կամ 3 միտալ վերջապէս արեւն () ան քր քրոյն և խառ-

() Սոյնից արեւն և արեւն կամայ տա՝ աղ հեղի :

մէկ բաժինը, որ Երկրի և Կրկան պատուարուած են և սրուն հրամանատարն է Կրկան զօրապետը, որ Կրկան պատուարովն մէջ երկուքն հանգիստացաւ, կրնայ Պարսից օգնութեան երթալ ոչ միայն ծովով, այլև յամաքի ճանապարհաւ : Այս պատճառով Սուլթանը կատարեալութիւնը ամէն ջանք ի գործ կը դնէ վերջի պատերազմին ժամանակը սպասուած պատերազմի պաշարները վերադարձնելու պատրաստելու և նորէն ընկնելու զինուորական շտեմարանները որ պարսկացեան :

Սեր յարգոյ համազօր լծակիցը որ ի Չինաստան, յետագայ լուրերը կուտայ մեզ Կանդակէն Նիզամի 12 ամսութեամբ ծանրակշիւ դէպքի մը վրայ՝ որ կրնայ պատերազմի պատճառ ըլլալ ի մէջ Չինացաց և Նիզամաց :

«Այս վայր տարածեց զպատմական պատուական նամակից և արդ փութամ տալ լուր ինչ ի վերայ զզոյմն զարգացի, զօրաց չերեպայիմ թէ յանգիստին լուծութիւնը անգիստեալ ունի իրական : զի սրտաւ ի 20 Զոյսեմբերի անցեալ ամսոյ կրկին զզոյմն զարգացաւ զարգացաւ և հոգիաւոր նահանգն Նիզամուսին զարգացաւ : Կանդակէն, փան փանի ինչ պատճառի և զօրս կայ տնայն : և պատճառն է այս : Զարգացի նաւակ ինչ որ պատմական զինացի փառապանի ու մեծն, և կրէ դրօշակ Նիզամուսին, անուանի տեր նոյն նաւակին գալով բերանից Զոյսեմբերի և պաշտպանութեամբ նոյն տէրութեան () Նիզամի, երթելու անհերքաւ հիւստիստին կողմն Նիզամուսին, այսինքն ի լոյս ի Նիզամի, ի Նիզամի և այլուր, յորում կրէր նաւատիք Չինաց : Ի վերջապէս ի յետին ծանապարհորդութեան, հասանի տաւառ ի թափել զեռնիս որ պարտեալի բերնի, կուտ, և այլ այսպիսի : և յաւարտելն բերնի երկուքն զարգացաւ զարգացաւ, հանգիստ է առ մինչ յառաւօտ : Կառավարն որ է Նիզամի, ընկերակցութիւն իւրով ի իւր զարգացաւ, մնացին ի նաւակին Նիզամի նաւատիքն միայն իւր 12 արքա : ան () Զանկարծակի՝ հասանին առ նոսա Սուլթանը Նիզամի զինու և ի լուծեալ զզօրական պատմական ի ծուկն և յափշտակեալ գնաւատիս կարեն գնաւ և ի լուծեալ ի նաւակէն բանի վարեն յապարտանք զարգացեալին որ է ի ներքս ի քաղաքին, ամբաստանելով թէ արքս այսոքի և ևս պատմութիւն և աւաղակ, ի վերայ ծովաւ մեծ ուրիշ գործէն : Վերադարձեալ նաւակեան ի յամաքն չտանէ զօր ի նաւին, և խարսխակցը նորին աղդ առնեն նմա գեղերը : Կառավարն և որք ընդ նմա էին ի յամաքն, փութան առ կոնսոյն Նիզամի և յայտնեն զգեղան և կոնսոյն ի լուծեալ 40 արքա ջրոյ հետ և այս խառնուրդի 24 բաժինի մին բաժինն խմել ամէն երկու ժամէն մին հեղ, բայց թէ վերայ արեւն չտանուի, յայնժամ ուրեքն նոյնապէս գեղահատ և ջուր փոխանակն գործածելու է : Վերադարձեալ կիւր հարկէ՝ ըստ ամենայն կերպի կոնսոյն () վերայ չգլտի քանակաւ առնել պիտի տաւն ջրէն ի զատ օտար խմելը չգլտի խմել և միշտ շուրջ քաղ պիտի գնաս : Այսպէս առնելով որքան և յամաքն աստ ևս ըլլայ վեց աւուրց մէջ անձնէ դուրս կը գնայ, հազարաւոր հրահանգներն մէկ յիւստիստի պատմական մատուցաւ ներով առողջացած չլլայ, որոց նաև շատ խառնուրդ տեսակէն ևս ասկաւ աւուրց մէջ բժշկեցեալ են վերջապէս ինքնամատարութեան կերպիւն :

Այս բժշկութեան () զարգացեալ և փան բժշկութեան զարգացաւ ի մատուց օրերու : Ամէն տարի հազարաւոր աղջիկներ որք մինչև հասեալ ի հասակ կուտան, լծակիցով կամ ծիւրական ախտի () հալմամբ կամ օտար մահաբեր ջաւով յաշտարէն յաւարտուր և կենսագործի ի գերեզման են մտնում, այնպէս և բազում ևս ի հասակ հասակի նոյնատեսակ վաղանի յաշտարէն կը քանին, ասոնց այս վերջին տեսակի մէջ, որ ի յարբուս հասակի գիտելի է որ գաղտնի կառուած կամ արգելուած

Այս բժշկութեան () զարգացեալ և փան բժշկութեան զարգացաւ ի մատուց օրերու :

Այս երկու գեղահատը առաւօտն և երեկոյն, և կտոր մը կտաւ վրայ իմ օճանելիքն արեւելով և շատ տաքցած անդամայ վրանին դիր, յառաջագոյն զանոյք ևս օճանելիքն չգլտի կամ վրանին քոյր, և այսուրի իւրեանց տեղն կը դառնան :

() Այսպէս հոգաւոր ()

տանալ առաւօտն ի գեղ ժամու գրէ և աղջտանէ Նիզամի ընդհանուր քաղաքայեան, և նոյնպէս անգլիացի բժշկին որ ի Զոյսեմբեր, և պահանջէ գնաւատիս ի ձեռաց յափշտակութեան : Այս պահանջն ոչինչ լուծ ի քաղաքայեան Նիզամի : Երկրորդ գրեանս գրէ և գարձեալ պատմական ոչ ընդունի : Անձարագեալ կոնսոյն Նիզամի, հրամանաւ բժշկին Զոյսեմբեր, զամ գնալ յայնժամ արար հրաձեռնատարին ծովաւ աղմուրալ Այսօր ծովապետին և նա ժողովեալ զամ պատերազմական նաւ և շաքենաւ և զօրս որք ի պատրաստի գտանեցան, արձակեցաւ զմեզ և թմալութիւն ի վերայ պարսկին քաղաքին : որ է ի ներքս նահանգիս իւր մի մըն, և ի վերջ քիւնուց, ամբակոծ արարին իւր 4000 տուս և խառնութեամբ տարսկին քաղաքին : Բորդ գերդաստանը օտարականաց պարտաւորեալ գնացին ի Սաքաւ և ի Զոյսեմբեր փան անգործութեան և պաշտպանութեան, գհետ իւրեանց տանելով զորժանաւոր ազրանս և զգանձս իւրեանց : Սոյն ատմացաւ քանի մի ուղիք, որոց մին ևս էս ի տան միով զինացի ծառայելու միայն :

Չինացի ծառայք չեն ընդ տեսար իւրեանց, այլ թողեալ են զնոսա յերկրի վրայ Սուլթանից զի մի անկցին ի ձեռն նոյն : Սուլթան ամենայն որ է տեր և ծառայ իւրեան : պահէ զտուսն և զամենայն հարկաւոր գործս առնէ ձեռամբ իւրով : Անիմք ատմութիւն 1000 հետեւիս զօրաց Նիզամաց և իւր 400 նաւատիս զինուորեալ և 300 նաւատիս Սաքաւ Նահանգաց Սաքաւից, իւր 60 Վաղլիացի և 20 Կրկանացի : բոլորն զինակալեալ մինչև յայտոյ պաշտպանին զինակալութեան մեր : Վարդայ ուտելիք մեր գան ի Սաքաւ և ի Զոյսեմբեր : քանզի ոչ որ զինացի գան տու մեզ և ոչ կամիմք մեր ունեւ զնոսա յերկրի վրայ հրամարակ լինելու բնակութեանց մերոց :

Սեր երրորդ ամսոյ քանի մի նաւը Նիզամի զինուորեալ յարձակեցան ի վերայ միւր պատերազմական շաքենաւ Նիզամաց և սկսեցին զարգացնել, բայց իսկոյն թուան յօդս բոլոր նաւատեօրն հանգեր : քանզի մի պատերազմական նաւ ևս ի թմալուս հասանելով, կործանեցին գնաւ : որք էին իւր 50 ընդ ամենայն : Այս քանի մի աւուրս հանգիստ և մի փոքր ինչ և միջնորդութիւնը Սուլթանից լինին ընդ կոնսոյն Նիզամի :

Ի վերայ այս հանգամանցն ամենայն տուր և տուր իւրեք քաղաքին ի մեծ շիթութեան գտանին : բայց աֆիսին վաճառն լինի, ըստ որում այս պահի ի նիզամի ման անուանեալ նաւ նաւահանգստին, որ է իւր 65 մընոք հետ ի

երկու է, նոյն պատճառ է ևս և առաջին տեսակին որ ի գեղահատութեան, և թէ գաղտնի ժամանակին հասանելին պէս չայ : Որքն ինչէ այս երկու տեսակաց՝ հիւստիստ յարգութիւն և զինուորեալ մօտէն արտաքսել պէտք է, և այս կը լինի յետագայ կողմնակալ : Այս ութն համարան գեղահատ (որ առնող զօրութեան և գիւմնալուն նայելի է), ամէն երեկոյ երկու թաս շատ զօրեղ և մալթի թէյի () հետ, օտար կրտսերն () անկողին գնալէն յառաջ իմ օճանելիքն լուծ մը օճելու էս, դռնէն դուրս բաց և օգն աղէկ տեղադրէ շատ ժուռ գալ պիտի : արքերը չոր և տաք պահէ միշտ քաղաքին կամ այլ թմալութեան գործ չածելու էս, և այսպէս վարուելով կամեցեալը առողջութիւն անխափան ձեռք կը բերես :

Այս բժշկութեան () զարգացեալ և փան բժշկութեան զարգացաւ ի մատուց օրերու :

Այս երկու գեղահատը առաւօտն և երեկոյն, և կտոր մը կտաւ վրայ իմ օճանելիքն արեւելով և շատ տաքցած անդամայ վրանին դիր, յառաջագոյն զանոյք ևս օճանելիքն չգլտի կամ վրանին քոյր, և այսուրի իւրեանց տեղն կը դառնան :

ԹՈՒՄԱ ՀՈՒԼՈՒՆԻՅՑ () Սոյն շարունակուի :

